Eurowhiteness: Culture, Empire and Race in the European Project Hans Kundnani pdf download

https://ebookmass.com/product/eurowhiteness-culture-empire-and-race-in-the-european-project-hans-kundnani/

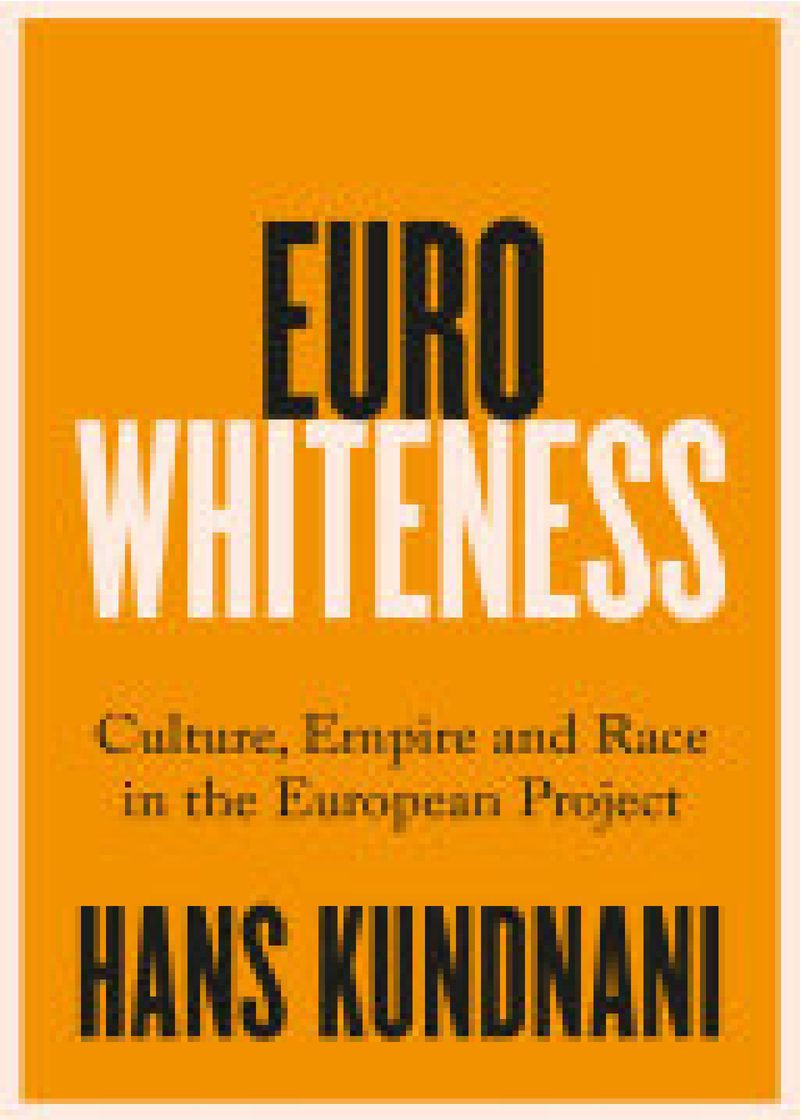

Explore and download more ebooks at ebookmass.com

We have selected some products that you may be interested in
Click the link to download now or visit ebookmass.com
for more options!.

The Akron Story Circle Project: Rethinking Race in Classroom and Community Carolyn Behrman

https://ebookmass.com/product/the-akron-story-circle-project-rethinking-race-in-classroom-and-community-carolyn-behrman/

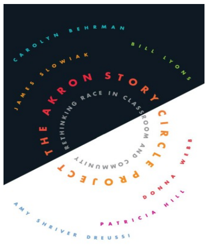

Mission, Race, and Empire: The Episcopal Church in Global Context Jennifer C. Snow

https://ebookmass.com/product/mission-race-and-empire-the-episcopal-church-in-global-context-jennifer-c-snow/

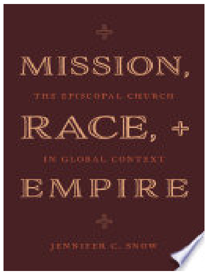

European Disintegration: A Search for Explanations 1st ed. Edition Hans Vollaard

https://ebookmass.com/product/european-disintegration-a-search-for-explanations-1st-ed-edition-hans-vollaard/

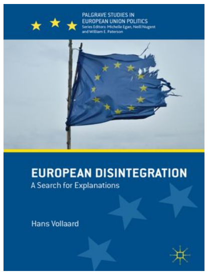

Race, Popular Culture, and Far-right Extremism in the United States 1st Edition Priya Dixit

https://ebookmass.com/product/race-popular-culture-and-far-right-extremism-in-the-united-states-1st-edition-priya-dixit/

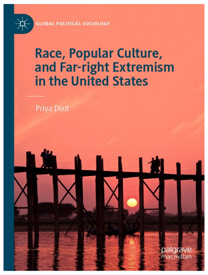

Race, Culture, and Gender 1st ed. Edition Ava Kanyeredzi

https://ebookmass.com/product/race-culture-and-gender-1st-ed-edition-ava-kanyeredzi/

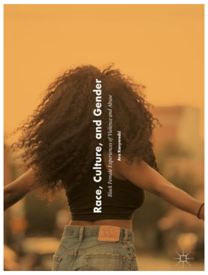

Associative Political Culture in the Holy Roman Empire: Upper Germany, 1346-1521 Duncan Hardy

https://ebookmass.com/product/associative-political-culture-in-the-holy-roman-empire-upper-germany-1346-1521-duncan-hardy/

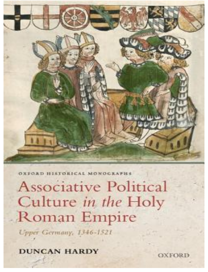

Policy Design in the European Union: An Empire of Shopkeepers in the Making? 1st Edition Risto Heiskala

https://ebookmass.com/product/policy-design-in-the-european-union-an-empire-of-shopkeepers-in-the-making-1st-edition-risto-heiskala/

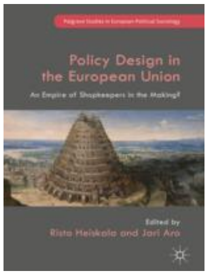

Empire Ascendant: The British World, Race, and the Rise of Japan, 1894-1914 Cees Heere

https://ebookmass.com/product/empire-ascendant-the-british-world-race-and-the-rise-of-japan-1894-1914-cees-heere/

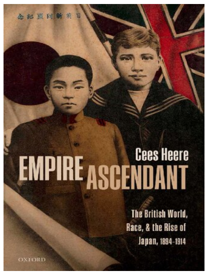

Surveillance, Race, Culture 1st ed. Edition Susan Flynn

https://ebookmass.com/product/surveillance-race-culture-1st-ed-edition-susan-flynn/

EURO WHITENESS

Culture, Empire and Race in the European Project

HANS KUNDNANI

An alternative account of the EU as a racialised project

The European Union is often seen as a cosmopolitan rejection of violent nationalism. Yet the idea of Europe has a long, problematic history—in medieval times, it was synonymous with Christianity; in the modern era, it became associated with 'whiteness'.

Eurowhiteness exposes the EU as a vehicle for imperial amnesia. Narratives of European integration emphasise the lessons of war and the Holocaust, but not the lessons of colonial history. The EU is about power as much as peace—and civic ideas of Europe are being displaced by ethnic and cultural ones.

Since the 2015 refugee crisis, whiteness has become even more central to European identity—a troubling new turn in Europe's long civilisational project. It is time to confront the relationship between ideas of Europe and ideas of race.

EUROWHITENESS

HANS KUNDNANI

Eurowhiteness

Culture, Empire and Race in the European Project

HURST & COMPANY, LONDON

First published in the United Kingdom in 2023 by

C. Hurst & Co. (Publishers) Ltd.,

New Wing, Somerset House, Strand, London, WC2R 1LA

© Hans Kundnani, 2023

All rights reserved.

Distributed in the United States, Canada and Latin America by Oxford University Press, 198 Madison Avenue, New York, NY 10016,United States of America.

The right of Hans Kundnani to be identified as the author of this publication is asserted by him in accordance with the Copyright, Designs and Patents Act, 1988.

A Cataloguing-in-Publication data record for this book is available from the British Library.

ISBN: 9781787389328

This book is printed using paper from registered sustainable and managed sources.

www.hurstpublishers.com

CONTENTS

Acknowledgements

Introduction

1.European Regionalism

2.Ideas of Europe

3.From Colonial Project to Community of Memory

4.A New Civilising Mission

5.The Civilisational Turn in the European Project

6.Brexit and Imperial Amnesia

Notes

Index

ACKNOWLEDGEMENTS

I began writing this short book while working in the Europe programme at the Royal Institute of International Affairs, better known as Chatham House. I would like to thank my colleagues in the Europe programme, with whom it was an absolute pleasure to work and from whom I learned a huge amount as we analysed European politics from London during the Brexit saga: Pepijn Bergsen, Alice Billon-Galland, Sally Nelson Said, Rudi Obasi-Adams, Tom Raines and Richard Whitman. I could not have asked for a better team with which to work for four years. I would also like to thank my counterparts Lena Khatib, James Nixey and Leslie Vinjamuri for their support during the time that I spent running the Europe programme.

I am grateful to Lola Seaton at the *New Statesman* for commissioning and editing the essay published in February 2021 from which this book emerged. After the publication of the article, several people kindly invited me to discuss the ideas in it: Fredrick Erixon at the European Centre for International Political Economy; Timothy Garton Ash at St. Antony's College, Oxford; Corinna Humuza at Kampnagel in Hamburg; and Mareike Kleine at the London School of Economics. Each of these discussions helped me develop the arguments in this book. I would also like to thank Robert Yates, my editor at *The Observer*, who allowed me to try out some of the ideas in this book in pieces I wrote for him.

I owe a particular debt to Peo Hansen. His own important work changed the way I thought about the early history of the European project and its relationship with European colonialism, and my conversations with him both encouraged me and helped me develop the ideas in this book. Elements of the arguments in this book were also shaped by discussions I had with Sheri Berman, Chris Bickerton, Gurminder Bhambra, Mehreen Khan, Michael Kimmage, Helen Thompson, Jon Wilson, and Jan Zielonka. I would also like to thank

Anders Stephanson for his encouragement as I began to think about expanding the article in the *New Statesman* into a book.

Josie Graef and Quinn Slobodian were both of enormous help, in particular in pointing me towards academic literature of which I had been unaware. In addition to those I have already mentioned, a number of other people also read earlier drafts or chapters and gave me helpful feedback: Stefan Auer, Cemil Aydin, Sophia Besch, Megan Brown, Galip Dalay, Oliver Eberl, Noah Gordon, Keith Humphries, Anand Menon, Dirk Moses, Roderick Parkes, Martin Quencez, Meera Sabaratnam, Rachel Tausendfreund and Shahin Vallée. I would also like to thank József Böröcz, from whose work the title of the book is derived.

Finally I would like to thank Michael Dwyer and his team at Hurst—in particular, Anya Hutchison, who edited the text, and Daisy Leitch and Lara Weisweiller-Wu.

Visit https://ebookmass.com today to explore
a vast collection of ebooks across various genres, available in popular formats like PDF, EPUB, and MOBI, fully compatible with all devices. Enjoy a seamless reading experience and effortlessly download high-quality materials in just a few simple steps. Plus, don’t miss out on exciting offers that let you access a wealth of knowledge at the best prices!

INTRODUCTION

This is a rather personal book. It is written from a particular perspective—or, perhaps, from several particular perspectives at the same time. My father was Indian and my mother is Dutch, and I was born and grew up in the United Kingdom. My personal relationship with European identity and with the European Union has therefore been shaped by the influence of an upbringing in a country on the geographical periphery of Europe with a notoriously semi-detached relationship to it and, in addition to my British identity, a secondary sense of belonging to one country that is an EU member state—one of the original Six—and to another that is outside Europe and the EU but was colonised by Britain.

This has meant that although I have always felt European to some extent—in fact I may have felt more European than some British people without a parent from another EU member state—I did not feel "100 per cent European" as I have heard some other people proudly describe themselves. While the idea of being European captured part of my identity, it could never capture all of it. In particular, in addition to being European, I also saw myself as being Asian in a sense—not least because that was the usual way of categorising people in the UK with ancestors from the Indian subcontinent. Put simply, I have always had a sense of being partially, but not completely, European.

In 2009, I began working at the European Council on Foreign Relations (ECFR), a European foreign policy think tank with offices in seven European capital cities. At the time, I considered myself a "pro-European"—that is, someone who supports European integration or the "European project" in its current form. I assumed that the EU was a force for good, both internally within Europe and in the world beyond. But as I learned much more about the EU during the six years that I worked at ECFR, I began to feel that much of what I had previously thought I knew about its history was

actually myth—the product of a kind of self-idealisation of the EU. At the same time as my own perceptions of the EU were changing, it was itself changing—especially after the euro crisis began in 2010. I became more critical of the EU and found it harder to continue to identify with it.

This book has emerged from these experiences. In particular, it was my sense that since 2010 there had been a troubling transformation of the EU that led me to write the book, which develops arguments that I have made in a series of shorter articles and papers during the course of the last decade. It was written in the spirit of trying to persuade Europeans that a different Europe is needed than the one we currently have—though since I am a British citizen and the UK has now left the EU, it should perhaps be "they" rather than "we". It is for the reader to decide if the perspective or perspectives from which I have written this book are clarifying or distorting and whether the experiences that have informed it have enhanced or diminished its analysis of European history and the post-war European project.

Eurowhiteness argues that we should think of the EU as an expression of regionalism, which we should in turn think of as being analogous to nationalism—something like nationalism but on a larger, continental scale. Just as there are different kinds of nationalism, there are different kinds of regionalism. There are different ways of thinking about these differences, but I use the distinction between ethnic/cultural and civic nationalism and apply this to regionalism. "Pro-Europeans" often imagine that the post-1945 idea of Europe is purely civic. I argue that it is more complicated: even after 1945, ethnic/cultural elements remained and found expression in the EU. However, I do not deny that there were also civic elements that were centred in particular on the social market economy and the welfare state and the depoliticised mode of governance embodied by the EU.

The influence of these civic elements of European regionalism on the European project and European identity was greatest in the period between the loss of European colonies in the 1960s and the beginning of the euro crisis in 2010. I argue that since then, and especially since the refugee crisis in 2015, this civic regionalism has given way to something much more ethnic/cultural. The deep causes of this shift, I suggest, have to do with the (neo-)liberalisation of the EU, particularly from the creation of the single market onwards, which had the effect of hollowing out the socio-economic idea of what the EU previously stood for. This left a void which was then filled by culture and ultimately produced what I call "the civilisational turn" in the European project.

The book is structured as follows. Chapter 1 discusses the idea of European regionalism. I begin by discussing the idea of a "cosmopolitan Europe" and argue that it mischaracterises the European project. I discuss the conceptual distinction between ethnic/cultural and civic nationalism and argue that we can apply it to regionalism in a similar way, and that we can also think of regions, like nations, as "imagined communities". I examine the formation of European identity and in particular the way it was defined against various non-European Others. Finally, I argue that thinking in terms of regionalism allows us to identify more clearly the dangers of a "pro-European" appropriation of far-right tropes—what I call "ethnoregionalism".

In chapter 2, I survey the long, complicated history of ideas of Europe from antiquity to World War II. In particular, I discuss the medieval idea of Europe, which was synonymous with Christianity, and the emergence in the modern period of a rationalist, racialised idea of Europe that was connected to the Enlightenment. Throughout the chapter, I emphasise some of the continuities in these ideas of Europe, in particular around the idea of a civilising mission. I argue that the post-war idea of Europe, centred on what would become the EU, did not represent as clean a break with these earlier ideas of Europe as "pro-Europeans" often imagine it did.

Rather, the EU inherited some of the earlier blind spots in European thought that went back to the Enlightenment.

In chapters 3 to 5, I examine the post-war European project in three phases. Chapter 3 covers the period from 1945 to the end of the Cold War. I examine the initial period of European integration from 1945 to the early 1960s during which it was a colonial project. I show how civilisational thinking persisted after 1945 and informed the European project—in particular through the influence of western European Christian Democrats. I discuss the emergence of a new civic regionalism centred on the social market economy, the welfare state and the depoliticised mode of governance produced by European integration. Finally, I discuss the way in which, even as the Holocaust became a central collective memory in the EU, European colonialism was forgotten.

Chapter 4 covers the two decades from the end of the Cold War to 2010. I show how, during this period, there was an optimistic and perhaps hubristic mood within the EU as it enlarged to include ten new countries. It undertook what can be understood as a renewed civilising mission in central and eastern Europe. But even as the eastern borders of the EU became softer, its southern borders remained hard. Thus, although enlargement increased the diversity of the EU, it paradoxically also reinforced the sense of Europe as an exclusive space—that is, one defined by culture and religion rather than by a purely civic identity. Finally, I discuss the way in which, during this optimistic phase of the European project, the EU was imagined as "civilising" international politics itself.

In chapter 5 I discuss developments in the period from 2010 onwards. I argue that the shock of the euro crisis brought to an end the previous expansive phase of the European project and put the EU into a more defensive mode. In this context, the EU came to think of itself less as a *model* and more as a *competitor*—though whereas some thought of this in economic terms, others thought of it in geopolitical terms, and others still in civilisational terms. As

further crises followed, the EU increasingly saw itself as being surrounded by threats. I argue that, in particular after the refugee crisis, the threats to the EU were perceived in cultural terms as the EU focused on defending what it called the "European Way of Life". Thus an ethnic/cultural version of European identity—what I call "Eurowhiteness"—seemed to be becoming stronger.

This short book—a long essay, really—is not meant to be a history of the EU as such, though from chapters 2 to 5 I proceed chronologically. It does not attempt to exhaustively discuss the factors involved in European integration and is meant to complement the existing literature on the EU rather than to replace it. In particular, it does not discuss in depth the institutional questions and theories of European integration on which many books about the EU focus. It does discuss the evolution of the European institutions, but only to provide context; the main focus is on questions around European collective memory and identity, the imaginary and political borders of Europe, and the evolution of ideas of European civilisation and a European "civilising mission".

The book has three aims. First, by introducing the concept of regionalism, it offers a different way of thinking about European identity and the EU and their relationship with nationalism. Second, it aims to explore the relationship between ideas of Europe and whiteness—a relationship which, given the obvious connections between the terms "European" and "white", has received surprisingly little attention. Third, it offers an interpretation of the evolution of the EU, especially during the last decade or so since the beginning of the euro crisis in 2010. In each of these cases, the book does not aim to give definitive answers—which a book of this length could not possibly do—but rather to stimulate debate.

Neither does the book offer any solutions to the complex institutional problems the EU faces and on which many discussions of the future of the EU focus. However, it does make an argument about the structural connection between the (neo-)liberalisation of the EU and

the salience of cultural issues in European politics. As economic policy has been depoliticised within the EU, political contestation has shifted to issues around identity, immigration and Islam. Any solution to the EU's problems must therefore go beyond the usual one-dimensional debates about "more" or "less" Europe—that is, integration or disintegration—and focus instead on how democracy can be deepened within the EU. This, I would suggest, must in turn involve a repoliticisation of economic policy in order to reverse what I call "the civilisational turn" in the European project and to move back towards a more civic regionalism.[1]

However, these questions are for citizens of member states of the EU. As a British citizen, I instead end the book with some reflections on what my analysis of the EU tells us about how we should understand Brexit and the future of the UK. If it was the series of crises that the EU faced from 2010 onwards, and the transformation of the EU to which they led, that prompted the analysis in the earlier chapters of the book, the analysis in chapter 6 was prompted by the debate about Brexit following the vote by the British people to leave the EU in June 2016. Brexit—and in particular the idea of "Global Britain" which some of its advocates promoted—was seen by many in both Britain and the rest of Europe as an expression of a neo-colonial aspiration. This seemed to me to be too simple.

In particular, this simplistic interpretation of Brexit seemed to me to be a function of a disconnect between debates about Europe and debates about empire and race. In the UK, there had for decades been extensive debates about empire and race, which had explored in depth the afterlives of colonialism and its implications for race relations in the UK.[2] But although these debates were more developed than in other European countries, they were somewhat disconnected both from the story of the UK's post-war Europeanisation and from the parallel stories of empire and race in other western European countries. Conversely, debates about Europe, both in Britain and on the continent, seemed to be disconnected from issues around empire and race.

I was well aware of the history and ongoing reality of racism in Britain—not least because my first job after leaving university in the mid-1990s was at the Commission for Racial Equality, a British quango which enforced laws on racial discrimination and sought to promote racial equality in the UK.[3] But it had always seemed to me that the UK was far ahead of other European countries in terms of addressing racism. Yet in the aftermath of the Brexit vote, the UK suddenly seemed to be seen by many as the most racist country in Europe in a way that puzzled me. In reality, the relationship between Brexit and race seemed to me to be much more complicated. In particular, it was clear that Britain's ethnic minority population identified even less with Europe than its white population did.

This in turn seemed to be linked to the way in which, since the 1960s, British immigration policy had made it harder for people from Britain's former colonies to settle in the UK while making it easier for people from Europe to do so. As someone with one parent from a Commonwealth country and the other from an EU member state, this was again quite personal for me. When my parents both arrived in the UK in the 1960s, my father was in some ways less of an outsider than my mother was—for example he was able to vote whereas she was not. But during my lifetime, this has changed as non-white Commonwealth citizens have been reimagined as immigrants and the rights of Europeans have been expanded as the UK became part of the "European community".

My argument about the UK in chapter 6 follows from the analysis of the evolution of the EU and in particular of the evolution of the EU as a "community of memory" in chapter 3. In that chapter, I argue that by the end of the Cold War, the EU had become a vehicle for imperial amnesia. If that is correct, it provides a way to think in a different way about the meaning of Brexit—or at least to be able to imagine different versions of it. In particular, I argue that leaving the EU can be an opportunity for the UK to deepen both its engagement with its colonial past and its relationships with its former colonies.

Although in the referendum in 2016 I voted to remain in the EU, I argue that Brexit is a chance for the UK to become less Eurocentric.

As with the argument that I make about the EU in the earlier chapters of the book, the argument about the UK in chapter 6 is not meant to be either definitive or exhaustive. I do not discuss any of the complex institutional questions around the relationship between the EU and the UK or any of the economic and security implications of Brexit on which much discussion has focused during the seven years since the referendum. Rather, I focus on what seems to me to be a misunderstood aspect of Brexit—that is, the role of questions of empire and race within it—in order to add further complexity to what is already a very complex story. In doing so, I aim to offer alternative ways to think about possible futures for the UK outside the EU—particularly for the British left.

1

EUROPEAN REGIONALISM

Many “pro-Europeans”—that is, supporters of European integration or the “European project” in its current form—imagine that the European Union is an expression of cosmopolitanism. They think it stands for diversity, inclusion and openness. It opposes nationalism and racism. It is about people “coming together” and peacefully co-operating. It is a shining example of how enemies can become partners and how diversity can be reconciled with unity. As the European Commission president José Manuel Barroso put it when the EU was awarded the Nobel Peace Prize in 2012, the European project has shown “that it is possible for peoples and nations to come together across borders” and “that it is possible to overcome the differences between ‘them’ and ‘us’.”[1]

However, there is something rather Eurocentric in thinking of the EU in this way. In particular, by generalising about “peoples and nations” in the way Barroso does, it mistakes Europe for the world. After all, in so far as the European project—that is, the process of European integration since the end of World War II—has brought people and nations together, it is of course only peoples and nations *within* Europe. It was a process that began with six western European countries in the immediate post-war period and subsequently “widened” to include other northern, western and southern European countries and, after the end of the Cold War, central and eastern European countries—but has never included the rest of the world, though of course the EU has developed policies towards it.

Since Europe is not the world, European integration is not global integration—that is, integration and openness within Europe does not mean integration with and openness to the rest of the world, though “pro-Europeans” often imply that it does. The EU’s “four freedoms”—that is, free movement of capital, goods, people and

services—only apply within Europe. Although internal barriers to the free movement of capital, goods and people have been progressively removed during the last seventy-five years, external barriers have persisted. In particular, while many barriers to flows of capital and goods from outside the EU have been removed (though the Common Agricultural Policy limited agricultural imports from outside the EU), barriers to the movement of people have remained.

My argument in this chapter is that this tendency to mistake Europe for the world—what might be called "the Eurocentric fallacy"—has obscured our understanding of the EU and its role in the world. In particular, it has led to an idealisation of European integration as a kind of cosmopolitan project: what I call "the myth of cosmopolitan Europe". I argue that a better way to understand the EU is as an expression of regionalism, which is analogous to nationalism rather than the opposite of it as many "pro-Europeans" imagine it to be. Thinking of the EU in terms of regionalism rather than cosmopolitanism allows us to understand more clearly the tensions within the European project—especially between ethnic/cultural and civic ideas of Europe—and recent developments in the EU.

The myth of cosmopolitan Europe

Although the EU is not a global project as such, some European thinkers such as Jürgen Habermas have argued that it can nevertheless be understood as a cosmopolitan project. Habermas argues that globalisation led to a "de-bordering of economy, society and culture" and ended a historical constellation which was based on the "territorial principle" and centred on the nation state—and in doing so hollowed out democracy.[2] The EU is, or at least ought to be, a way to regain the ability to regulate markets and pursue redistributive policies now that, in the context of what Habermas calls the "post-national constellation", the nation state is no longer able to do so. But the idea of a "cosmopolitan Europe" suggests that rather than "re-bordering" and re-establishing the "territorial principle" at a higher level, the EU might transcend it.

Visit https://ebookmass.com today to explore
a vast collection of ebooks across various
genres, available in popular formats like
PDF, EPUB, and MOBI, fully compatible with
all devices. Enjoy a seamless reading
experience and effortlessly download high-
quality materials in just a few simple steps.
Plus, don’t miss out on exciting offers that
let you access a wealth of knowledge at the
best prices!

Exploring the Variety of Random Documents with Different Content

Laaksossa, jonka nousu johtaa Ngurkung-la'lle, leiriytyi eräs valtaava Nepaliin menevä suolakaravaani. Sen kaksitoista kuljettajaa oli laittanut itselleen suolasäkeistä käytännöllisen suojamuurin tuulta vastaan. Saavuimme nyt jokseenkin leveään laaksoon, joka kohoaa suoraan siihen solaan, jonka kynnys näkyy etelästä. Ratsastimme tuntikauden ylämäkeen, vaikka nousu ei ollutkaan huomattava; tuuli oli aivan vastainen. Oikealla puolellamme oli nyt osa sitä Himalaja-jonoa, joka muodostaa vedenjakajan, ja jonka olimme jo Tradumista nähneet. Sitä peitti omituinen teräväreunainen pilvi, muistuttaen valkeata torpedoa, jonka pohjoisesta kärjestä tuon tuostakin pienet pilvenhaituvat irtautuivat ja haihtuivat höyryksi. Sivulaaksossa, joka on lähellä tavattoman lakeata solakynnystä, leiriydyimme muutamien mustien telttien luona.

Oli 22. p. kesäkuuta. Yritin Kore-lan siltamasolasta varkain heittää silmäyksen Nepalin maahan ja siepata valkoisten pilvien välistä vilahduksen Dhaulagirin 8,130 metrin korkuisesta huipusta. Mutta aamu oli sumea, raskaat pilvet levittäytyivät pään yli kuten patjat, ja ympäröivistä vuorista ei näkynyt mitään. "Odotamme, kunnes ilma selkenee", oli ainoa ohje, jonka voin antaa. Mutta juuri silloin tuli eräs maitotyttö eräästä kaksikymmenteltisestä leiristä, joka oli meidän lähellämme. Sen väki oli Nepalin alamaisia, mutta piti leiriänsä solan tibetiläisellä puolella. Tyttö kertoi, että olimme ainoastaan lyhyen päivämatkan päässä ensimäisistä vakinaisista kylistä ja kasvitarhoista, ja että täältä pääsi kahdessa päivässä *Lo-Gapun* kesä-pääkaupunkiin.

Nyt oli päätös valmis. "Me voimme aivan yhtä hyvin laskeutua solan eteläpuolta, kuin odottaa täällä ylhäällä tuulessa." Sanottu ja tehty! Teltit pannaan kokoon, sälytetään juhtien selkään ja me ratsastamme laakson itäpuolta hitaasti Kore-la'lle, joka Tibetin

puolella ei solalta näytäkään, sillä sen paikoin ruohoa kasvava, paikoin hedelmättömästä porokosta muodostunut alue näyttää aivan tasaiselta. Laakson länsipuolisista lumipeitteisistä vuorista näkyy ainoastaan synkkä vuorenjuuri. Pilvikerros on painunut lähes maahan asti — ja siksi tuntuu kuin olisi lyödä päänsä lakeen.

Turhaan tähystelemme vedenjakajaa. Sen löydämme vasta sitte kun ovat käsissä uitit, pienet purot, jotka yhtyvät ennen kuin vtrtaavat etelään. Sytytämme nuotion ja minä piirustan ja teen mittauksia. Näköala on hämmästyttävä, ainakin semmoinen reliefi, jollaista emme olleet pitkiin aikoihin nähneet. Tosin ovat eteläiset lumivuoret, jotka vielä eilen pilviä puhkoivat, nyt peitossa, mutta laaksomme laskeutuvat jyrkästi alas ja yhtyvät suurempaan laaksoon, jonka syvyydessä vainiot ja ruohokot leimauttelevat helakkaa kevätvihreyttään ikuisesti harmaaseen, keltaiseen ja punaiseen vuorimaisemaan. Alhaalla paistaa päivä ja takanamme on taivas Brahmaputran laakson kohdalla kirkas; ainoastaan täällä solassa ja kaikkien lumipeitteisten vuorten ympärillä leijailevat läpinäkymättömät pilvet. Meidän länsipuolellamme kohoavista vuorijonoista lähtee lukemattomia laaksoja, joiden välisten vuorten selät ovat miltei aivan tasaiset tai viettävät loivasti kaakkoista kohti; laaksot taas ovat vuoriin syvälle uurtuneet ja niiden risteyksissä ovat vuorien päät poikittain leikatut. Kenties kohoaa tästä vuori-ulapasta muutamia läheisiä Himalajan huippuja kuten saaret meressä — siellä täällä näyttävät auringon valaisemien lumikenttien heijasteet yrittävän tunkeutua pilvivaipan läpi.

Seisomme Tibetin ja Nepalin rajalla. Takanamme pohjoisessa, Tsangpon etelärannalla, on lakea tasainen maa. Olemme nousseet joelta vain 96 metriä Kore-lalle, joka on 4,661 metriä korkealla. Ja solasta on päätä huimaava jyrkänne Gangesin syrjäjokeen *Kali*

Gandakiin. Jos kaivettaisiin kanava Kore-lan läpi, voitaisiin ylinen Brahmaputra muuttaa Ganges-virran syrjäjoeksi. Pohjois-Intia tarvitsee kasteluvettä, mutta kenties olisi hyöty pieni, koska Brahmaputra pienenisi Assamissa saman määrän, minkä Ganges suurenisi. Tibet siitä menettäisi, ja joukko Kali Gandakin rantakyliä joutuisi virran vietäväksi. Myös avautuisi pohjoisesta uusi hyökkäystie Intiaan — ehkä on siis kaikille osille parasta jättää joet ennallensa! Nämä tässä ihmistaidolla suoritettaviksi osotetut muutokset tapahtuvat kyllä aikanaan itsestäänkin, sillä Kali Gandakin tuntosarvet syöpyvät pohjoista kohti vuoristoon paljoa nopeammin kuin Tsangpon syövytys laaksossaan edistyy. Kerran aikojen kuluessa, kenties sadantuhannen vuoden kuluttua tapaavat Gangesin vesistön pohjoisimmat tuntosarvet Tsangpon rannan ja silloin alkaa haarautuminen, joka aikojen kuluessa saa aikaan täydellisen muutoksen kahden jokialueen molemminpuolisissa suhteissa ja niiden pinta-alassa.

Nyt olemme Nepalissa ja kapuamme jalkaisin alas rinteitä. Tien korjaamiseen ei ole täällä paljon työtä tuhlattu. Sattumalta on joku tiellä ollut graniittilohkare syrjään vieritetty ja siten saatu syntymään aukkoinen rintamuuri; muutoin saa karavaaniliike tehdä enimmät korjaukset, tallaamalla tietä tasaiseksi. Saa miellyttävän, kepeän tunteen, kun laskeutuu etelän yhä tiheneviin ilmakerroksiin. Vehmaus lisääntyy, erilajiset kukat komeilevat ruohokossa. Ajattelemme niin vähän kuin mahdollista sitä, että meidän täytyy kaikkien näiden mäkien päälle taas uudestaan punnertaa; alas, alas rientäkäämme vain, vaikkapa vaan 24 tunniksi kesäistä elämää viettämään ja unohtamaan jylhä Tibet. Tunti sitten puhalsi solassa jääkylmä tuuli, mutta nyt huomaamme lauhkeita hengähdyksiä, jotka hyväillen huokuvat ylängöiden yli. Robert hengittää lenseätä ilmaa täysin vedoin ja on kuulevinansa Intiasta tulevan tervetulon

toivotusten hyminän. Tsering ja Rabsang tulevat vilkkaiksi ja tyytyväisiksi, ja omassa mielessäni pyörii ajatus, että muka menen tervehtimään etelämaan kuningasta.

Laskeutuma loivenee ja me saavumme laakson avartumaan, jossa yhtyy kolme laaksoa: *Kungtshu-kong*, jota myöten tulimme, keskellä, *Pama* idässä ja *Damm* lännessä. Ainoastaan Dammin laaksosta virtaa pieni vuolteita muodostava puro. Jatkamme kulkuamme yhtymälaakson oikeata puolta pitkin, johon liittyy iso *Jamtshuk-pu* niminen laakso, jonka purosta menee kastelukanava syvällä alhaalla oleviin kyliin ja pelloille. Jamtshukin kylässä näemme ensimäiset talot ja puut! Laakson vasemmalla puolella on iso luostari pitkine mani-kekorivinensä ja puistokujinensa. Yhä tiheämmässä tapaa vainioita, pensastoja ja nurmikkoja. Sitten alkaa laakson pohjoispuolella jono kyliä. Laakso on tuskin puolen kilometrin levyinen.

Vasemman sivulaakson, *Gurkang-pu'n*, alapuolella muodostavat mukulakivilavat luotisuoria seiniä, joissa on lukuisia onkaloita ja luolia; nähtävästi käytetään niitä asuntoina, sillä ne ovat yhdistetyt niiden edessä oleviin taloihin ja muureihin. Vielä alempana on puutarhojen ympäröimä *Nebukin* kylä. Rakennustyyli on tavallinen tibetiläinen: valkean ja punaisen kirjavat muurit, tasaiset katot ja koristuksina viiririukuja. Kasvullisuus muuttuu rikkaammaksi, pellot suuremmiksi. Usein sivuutamme tornien ja muurien raunioita, kenties muistoja niiltä ajoilta, jolloin Nepal ja Tibet kamppailivat keskenänsä. Nyt on tällä tiheään asutulla ja hyvin viljellyllä laaksolla rauhallinen leima, eikä ainoakaan rajavahti ole matkaamme estämässä.

Pitkin tietä on tavallisia mani-kekoja, ja eräässä kohden iso tshorten eli "stupa" muistuttaa intialaista rakennustyyliä. Kolmen

toistensa vieressä olevan kylän alapuolella kapenee laakso hieman. — Leiriydyimme erään yksinäisen talon läheisyyteen, aaltoilevien viljapeltojen keskellä olevaan ihanaan puistoon, jossa kasvoi komeita viheriöitä puita. Eräs vaimo selitti meille, että tämä paikka — hän nimitti sitä *Nama-shu'ksi* — on Lo Gapun, ja että ilman hänen lupaansa ei kukaan saa puistossa oleskella. Mutta me asetuimme vain kodikkaasti, hengitimme ihastuneina leppoista, tiheätä ilmaa ja kuuntelimme tuulen huminaa puiden latvoissa.

Pian tuli luoksemme kaksi miestä, jotka olivat Lo Gapun palveluksessa, vaatien meistä tietoja. Sanoivat meidän olevan Tson maakunnassa ja ilmottivat joen nimen olevan *Tso-harki-tsangpo*. Erään leirimme alapuolella olevan kylän nimen piti olla *Njanjo*. Sieltä oli ainoastaan kaksi vuorihaarannetta noustavana, tullakseen *Mentangiin*, Lo Gapun hallituspaikkaan. Sanottu Lo Gapu on rajapäällikkö, joka ei ole Nepalin maharadshalle verovelvollinen, mutta hänen täytyy sen sijaan käydä joka viides vuosi hänen ylhäisyyttänsä tervehtimässä. Hänellä on 500 alamaista. Vielä kolmen päivämatkan päässä siitä etelään kuului väestö olevan lamaistista ja puhuvan tibetiläistä murretta, johon on kumminkin sekottunut intialaisia ja persialaisia sanoja.

Kaikki haluamansa selitykset saatuansa ratsastivat miehet alas antamaan rajapäällikölle kertomuksensa. Sillä aikaa neuvottelimme asiasta. Luonani oli ainoastaan Robert, Rabsang ja Tsering, ja kassassani oli rahaa vain 24 rupiita! Mutta ajatuksessa matkustaa muutamia päiviä etelään päin Himalajan syvien rotkoiksi haarautuneiden laaksojen läpi oli suuri kiusaus. Täällä *Nama-shun* leirissä olimme 3,806 metrin korkeudessa ja siis 855 metriä Kore-la'ta alempana. Jokainen etelään tehty päivämatka veisi meitä yhä tiheämpään ilmaan, emmekä nytkään enää olleet varjoisista

havumetsistä kaukana. Mutta olisiko kauvemmaksi Nepaliin tunkeutuminen viisasta? Ajattelin pääni ympäri ja punnitsin asiata puoleen, jos toiseenkin. Kahta päivää kauvempaa eivät rahavarani riittäisi. Hevosemme olivat Tradumin govan, ja olimme sopineet hänen kanssansa, että Kore-la'sta ainoastaan katselisimme Nepalia; nyt olimme jo menneet rajan yli ja laskeutuneet maahan, jossa tunsimme olevamme paljoa epävarmemmassa asemassa kuut Tibetissä ollessamme. Aivan aavistamattani voisin joutua hiirenloukkuun. Lo Gapu voi meidät pidättää ja pyytää menettelyohjeita Katmandusta. Suurin vaara oli kuitenkin se, että tibetiläiset voivat katkaista meiltä paluutien sulkemalla rajansa, selittäen että kun kerran olemme heidän maastansa poistuneet, niin emme saisi sinne enää palata. Silloin olisimme erotetut pääkaravaanista ja tähänastiset tulokseni joutuisivat vaaraan. Päätin sen vuoksi kääntyä niin varhain huomenisaamuna takaisin, ettei Lo Gapun väki ennättäisi tulla meitä pidättämään.

Kesäk. 23. p:nä nousimme taas hevosten selkään. Lo Gapusta emme olleet sanaakaan kuulleet. Meidän luotamme lähtiessänsä olivat lähetit vakuutettuja siitä, että me jatkaisimme matkaamme alemma laaksoon, ja pikku hallitsija kai odotti nyt tuloamme. Jouti odottaa! Nousimme hitaasti ratsastaen taas Kore-la'ta kohti, poikkesimme entiseltä tieltämme vasemmalle ja leiriydyimme *Kung-mugaan*.

Olin juuri piirustamassa, kun ratsastaja tuli nelistäen, kädessä viheriä merkkilippu, siis kiinalainen ja tibetiläinen sanantuonti. Olin varma siitä, että asia koski ankaria, minuun tähdättyjä toimenpiteitä, mutta se olikin Lhasasta kaikille asemille aina Gartokiin asti annettu ukaasi: kaikkialla piti hankkia hevosia ja kuormajuhtia kahdelle kiinalaiselle, jotka olivat saaneet toimekseen minun etsimiseni,

"puhuakseen" minun kanssani ja tuodakseen minulle kirjeen hänen ylhäisyydeltänsä lien darinilta. He voivat saapua millä hetkellä hyvänsä.

Kesäpäivä oli niin synkkä kuin vain olla voi. Koko maa oli läpinäkymättömän sumun verhossa, läheisimmät teltitkään eivät näkyneet. Vuoria ei erottanut sittekään kun sumu oli jo hieman hälvennyt. Ratsastimme erinomaista tietä luoteeseen, ihmetellen mani-kekojen lukuisuutta ja niiden violettiin ja tummanviheriään liuskakiveen hakatuita korkokirjotuksia; muutamissa rukouskivissä oli 3-4 sentimetrin korkuisia kirjotusmerkkejä, kun taas suurimmat ovat 20 sentimetrin korkuisia, niin että kullekin liuskalle mahtuu ainoastaan yksi merkki. Eräässä paikassa on rivissä kuusi liuskaa, muodostaakseen rukouslauseen: "*Om ma-ni pad-me hum*". Muutamien uhrikivien kirjotusmerkit olivat punaisia, pyöreistä graniittipaloista valkealle pohjalle hakattuja. Isoin mani oli 80 metrin pituinen.

Sivuutimme isoja telttileirejä ja suuria karjalaumoja; villiaasit kävivät laitumella yhdessä kesyjen jakien kanssa. Kaikki vastaantulijat pysähtyivät ja tervehtivät meitä. Tradumin gova tuli meitä vastaan; hän joutui onnettoman näköiseksi ja vaivasi päätänsä pohtimalla, suuttuisiko Lo Gapu ehkä meidän Nepalissa käynnistämme. *Tasang-lan* matalan kynnyksen ylitse saavuimme onnellisesti pienen *Tsatot-karpon* lähellä olevaan *Bonboon*, missä Guffaru pääjoukon kanssa odotti meitä.

25. p:nä teimme hyvin lyhyen matkan *Tshikumiin*, jonne asti Tsatot-karpo näkyi. Muonavaroja oli meillä ainoastaan päiväksi, mutta Tradumin gova tarjoutui toimittamaan lisää, jos vain vuokrattavista hevosista hyvästi maksaisimme. Tulossa olevista

kiinalaisista ei hän ollut vähääkään huolissaan; jos ne moittisivat häntä siitä, että oli laskenut minut Tsangpon etelärannalle, niin vastaisi hän, että muonavarojen saanti oli helpompi siellä kuin pohjoisrannalla. Hän oli aikoinaan ollut lamana Tashi-gembessä, mutta oli rakastunut erääseen naiseen. Salatakseen asian oli hän lähtenyt toivioretkelle Kang-rinpotshelle, mutta oli kumminkin tullut ilmi ja hänet kiellettiin palaamasta. Vähitellen oli hän sitten ylennyt virka-uralla, ja oli nyt Tradumin piiri-esimies ja yhtä suuri veijari maallisella alalla kuin oli ollut hengelliselläkin. Minulle hän toki teki erinomaisia palveluksia.

Kesäk. 28. p:n aamuna ratsastimme *Namlagumpaan* ylös kallion-ulkonemalIe, josta näköala on yhtä laaja kuin opettavakin. Halkeilleen savitasangon ylitse, joka on tulvaveden aikana veden alla, saavuimme Tsangpon rannalla olevaan leiriin; joki muistuttaa järveä. Ryderin tarkka ja oikea kartta osottaa, että joki on semmoisena syysmyöhälläkin. Leveys oli tällä kohtaa 890 metriä, mutta suurin syvyys ainoastaan 0,74 metriä. Sen yli voi siis esteettömästi ratsastaa ja jaki-karavaanit astelevat rauhallisesti veden halki — miten toisin onkaan alempana idässä, missä jyrkkien vuorien väliin puristunut joki on syvä ja vuolas. Mutta loppukesällä on tällä paikalla mahdoton kahlaten yli mennä, ei liioin uskalla veneettäkään petollisten, liikkuvien hiekkavallien vuoksi.

Seuraavana päivänä kuljetettiin arimmat matkatavarat yli veneellä, kaikki muut jakeilla, jotka polskuttelivat sameassa likaisenharmaassa vedessä kömpelöinä ja mustina. Pohjoisrannalla ratsastimme harvinaisen maiseman yli. Siellä oli aina 8 metrin korkuisten hiekkaharjujen muodostamassa sokkelossa jokihaaroista syntyneitä nevoja ja järviä. Kiertelemme sinne tänne, koettaen kaartaa hiekkapenkereitä ja syvempiä lahtia, mutta joudumme usein

ratsastamaan epämieluisten, vajottavien notkojen poikki. Muutamissa tuntuu heikko virta, toisissa on seisova vesi. Paikotellen kohoaa vedestä hiekkasaaria, joista toiset ovat kasvittomia, toisilla rehottaa heinää ja pensaskasveja. Se on kerrassaan repeloittua, mutta hauskaa ja vaihtelurikasta maisemaa. Meitä vainoavat oikeat hyttyspilvet. Muutamat miehet kulkevat edellä luotseina. Usein joutuvat he liian syvään veteen ja ovat pakotetut nopeasti kääntymään. Tulvavesi huuhtelee suurimman osan juoksuhiekkaa mukaansa, hyljäten sen taas alempana Brahmaputran rannoilla. Mutta joen laskettua kokoontuu taas uutta hietaa, ja uusia hiekkasärkkiä muodostuu. Niin muodoin tämä on lentohiekan levähdyspaikka sen matkalla itää kohti. Leiriydymme viimeisen rantajärven partaalle, kuunnellen kalojen pulahtelua. Koko maa muistuttaa Itä-Turkestanin suoseutua Lopia ja sen ikuista veden ja lentohiekan välistä taistelua. Seudun nimi on *Dongbo*. Siellä odottivat minua Tuksumin gova ja toiset päälliköt. Edellinen oli saanut tiedon, että kiinalaiset, joiden tulosta jo olimme kuulleet, olivat lähteneet Saka-dsongista ja nyt matkalla tänne. Hän luuli niiden vielä ennen iltaa saapuvan.

Kesäkuun 30. p:nä kuljimme suuren osan päivämatkaamme tasamilla, jota myöten jo Nain Sing ja englantilainen retkikunta olivat kulkeneet. En nimittäin uskaltanut kiertää passiini merkittyä *Tuksumia*. Sen kaikki asukkaat tulivat kylän ulkopuolelle meitä vastaan. Sovittiin govan kanssa, että Guffaru menisi pääjoukkoinensa *Sham-sangiin* ja minä pujahtaisin parin seuralaisen kanssa joen eteläpuoliselle, kielletylle tielle.

Heinäk. 2. p:nä sanoimme siis Guffarulle ja hänen joukolleen jäähyväiset, ratsastimme tasangon yli luoteeseen ja leiriydyimme (191. leiri) Tsangpon vasemmalle rannalle. Joen virtamäärä on tällä

paikalla 56 kuutiometriä. Aamulla vietiin tavarat joen toiselle puolen. Kuljimme vielä kahden jokihaaran yli, niin että koko Brahmaputran vesimäärä nousi 92 kuutiometriin. Niillä luvuilla, jotka saadaan mittaamalla jokea likellä sen lähteitä, varsinkin juuri lumensulamisen alkaessa, on kuitenkin ainoastaan tois-arvoinen merkitys.

Tila ei salli ryhtyä selittämään Brahmaputran eteläpuolisten seutujen maantiedettä. Mainittakoon kuitenkin, että seuraavana päivänä oli meidän ja pääjoen välillä matalia vuoria ja että me vasta heinäkuun 6. p:nä taas leiriydyimme *Tshärokin* luona sen rannalle. Olimme kulkeneet useiden syrjäjokien yli. Pääjoen vesimäärä oli vielä 44 kuutiometriä.

Lyhyellä päivämatkalla saavutimme taas Guffarun joukon *Shamsangissa* (4,697 metriä) suuren valtamaantien varrella, johon oli pystytetty 21 telttiä. Seudun päälliköt olivat erittäin avuliaita. Heillä ei ollut mitään muistuttamista minun suunnittelemaani Kudi-gangrille nousemista vastaan. Sanotun vuoren huiput näkyivät luoteesta ja *siellä piti Brahmaputran lähteitten olla*. He varustivat meidät muonavaroilla kahdeksitoista päiväksi; pitkään aikaan eivät olleet kätemme niin vapaat olleet. Täällä ei tiedetty vielä mitään Lhasasta lähetetyistä kiinalaisista tai tibetiläisistä takaa-ajajista.

Kahdeskymmenesviides luku.

Brahmaputran lähteillä. — Ero.

Olimme jo päässeet kauvas länteen. Askel askeleelta oli olosuhteiden voima pakottanut minut jättämään tutkimatta yhä ja

yhäti suurempia pohjoisia alueita. Se harmitti minua, koetin sentään pakko-asemassani parastani. *Shamsangin*, Ryderin Lahtsangin, luona olimme sillä paikalla, missä Brahmaputran eri puolilta tulevat varsinaiset lähdejoet yhtyvät. Olin jo kauvan sitten päättänyt tunkeutua aivan *tuntemattomalle lähteelle asti*, jos eivät tibetiläiset asettaisi voittamattomia esteitä eteeni.

Rikastietoinen, terävänäköinen eversti *Montgomerie* oli v. 1865 lähettänyt Nain Singin ylistä Brahmaputran laaksoa nousemaan. Tämä lähti Shamsangista, missä nyt olimme, kulki Marium-la'n yli ja sanoo kertomuksessaan, että joen lähteet ovat varmasti etelästä näkyvässä vuorijonossa, että se saa vetensä tuon vuoriston jäätiköistä. Hän ei kumminkaan lähtenyt näitä varsinaisia lähteitä etsimään, vaan jatkoi matkaansa läntiseen suuntaan.

Vuotta myöhemmin, v. 1866, teki *Thomas Webber* etelästä käsin tutkimusmatkan tibetiläiselle alueelle. Hänen karttaluonnoksestaan näyttää siltä, kuin olisi hän kulkenut Tsangpon muutamien lähdejokien yli, mutta seudusta, josta ne saavat alkunsa, ei ole muita tietoja kuin: "*Snowy ranges unexplored*". Ja kun hän sitte tekstissä sanoo: "Täällä olivat suuren, Gurlan jäätiköistä alkavan Brahmaputran lähteet," tulee sekavuus aivan korjaamattomaksi, sillä joen lähteet ovat 100 kilometrin päässä Gurlasta, vuoresta, jonka yhteydessä ei Brahmaputra ole millään tavalla.

Valtiollinen Gartokiin vuonna 1904 lähetetty *Rawlingin* johtama retkikunta, jonka päätuloksena on Ryderin ja hänen apulaistensa oivallinen ylisen Brahmaputran kartta, kulki Shamsangista Marium-la'n yli ja Guntshu-tson pohjoispuolta pitkin Manasarovarille. Minulle oli siis hyvin tärkeätä voida matkustaa heidän tiensä eteläpuolitse, sellaisen maan kautta, missä he eivät olleet käyneet. He matkustivat

Nain Singin kulkemaa tietä, joen lähteiden pohjoispuolitse, noin 40 engl. penikulman päässä niistä. Ryderin kertomuksesta voi saada sen käsityksen, kuin pitäisi hän Marium-la'ta Brahmaputran lähteenä. Mutta eräässä häneltä sittemmin saamassani kirjeessä ilmottaa hän, että asian laita ei ole niin, vaan on hän aina sanonut, että varsinaisten lähteiden täytyy olla luoteessa, niiden hänen kartallensa merkittyjen lumipeitteisten vuorten välissä, joiden korkeuden hän on mitannut.

En ryhdy laajalti tätä kysymystä selostamaan. Kukaan muu matkustaja ei ole koskaan niillä seuduin käynyt, mutta minä en olisi tahtonut millään ehdolla päästää tilaisuutta tunkeutua Brahmaputran lähteelle asti ja määrätä sen paikka lopullisesti.

Mutta miten se kävi päinsä? Lähdejoet yhdistyvät Shamsangin luona, ja vasta sen paikan alapuolella on yhtyneen joen nimenä *Martsan-tsangpo*. Ensi työksi piti minun tietysti mitata lähdejokien vesimäärä, ja jos se olisi jokseenkin yhtä suuri jokaisessa, niin voisi tyytyä siihen, että sanoisi Brahmaputralla olevan useita lähteitä.

Otin matkaani kymmenen miestä ja mittausvehkeet ja lähdin heinäkuun 10. päivänä laakson eteläpuoliselle vuorenjuurelle, kahden joen, nimittäin lounaasta tulevan *Kudi-tsangpon* ja lännestä juoksevan *Tshema-jundungin* yhtymäpaikalle. Yhden päivämatkan päässä lännempänä laskee Tshema-jundungiin Marium-la'sta tuleva *Marium-tshu*. Ensiksi mittasin kumminkin koko yhdistyneen joen vesimäärän vielä kerran: se oli 44 kuutiometriä sekunnissa. Heti yhtymän yläpuolella oli Tshema-jundungin vesimäärä 10 kuutiometriä. Jos sen vähennämme yhdistyneen joen koko vesimäärästä, jää Kudi-tsangpon vesimääräksi 34 kuutiometriä. Tämä on toisin sanoen kolme ja puoli kertaa Tshemaa suurempi.

Silloin on kumminkin otettava huomioon, että Tsheman veteen on laskettu Marium-tshunkin vesi, joten sen vesimäärä, 10 kuutiometriä, edustaa kahden syrjäjoen vesimäärää.

Kun illalla leiriydyimme pääjoukon kanssa *Umbon* seudulla (4,702 metrin korkeus) Marium-tshun ja Tshema-jundungin risteyksessä, olivat nämä joet melkoisesti tulvilleen nousseet, ja vesi, joka vielä aamulla oli kirkasta, oli nyt muuttunut sameaksi. Niinpä voi nyt verrata toisiinsa vain molempia samaan aikaan tehtyjä mittauksia. En rupea kuitenkaan tässä kuvailemaan kaikkia myöhempiä yksityiskohtaisia mittauksia. Lähteelle pääsyksi minulle riitti se tieto, että Kudi-tsangpo on verrattomasti isompi kuin molemmat toiset; sen juoksua piti minun siis seurata tunkeutuessani vuoristoon, johon ei kukaan edeltäjäni ollut pyrkinyt. Tibetiläisetkin sanoivat Kudin olevan Martsan-tsangpon ylinen oja.

Heinäkuun 9. p:nä erosin Guffarusta ja pääjoukosta, joiden piti edelleenkin kulkea valtatietä myöten ja mennä Marium-la'n yli Toktsheniin. Itse päätin Robertin ja kolmen aseestetun tibetiläisen kanssa kulkea Kudi-tsangpon juoksun johdolla sen juurille ja lähteille asti. Tiemme kävi lounaaseen päin. Siinä missä me kelpo taipaleen *Marium-tshun* viimeisen suistohaaran yläpuolella menimme Tshema-jundungin yli, oli virran vesimäärä vähän yli 4 kuutiometrin. Siitä kaakkoon virtaava Kudi-tsangpo on siis noin kahdeksan kertaa isompi.

Heinäkuun 11. p:nä puhalsi navakka tuuli, kun ratsastimme edelleen lounaaseen päin. Jo täällä sivuutimme huokoisia, sulavia lumipälviä. Arvokkaita kivilajeja emme enää tavanneet; vierinkivet olivat graniittia ja viheriää liuskakiveä. Seuraamme erästä selvästi huomattavaa paimentolaispolkua, joka vie ylös Tshema-jundungin ja

Kudi-tsangpon väliselle vedenjakajalle, maanselälle, *Tso-niti-kargang*-solaan. Viimemainitun virran mahtava laakso on etelässä meidän alapuolellamme. Itse virran vesi on hyvin sameaa, mutta sen oikealla puolella on kirkasvesinen somerikkojärvi. Kaakosta tulee *Lung-jung*-niminen syrjäjoki. Joka puolella avautuu suuremmoinen näköala. Lounaasta koilliseen kulkee loppumattoman sekava vuori-ulappa: ne ovat ylisen Tsangpon syrjäjokien leikkelemiä *Transhimalajan* vuorenharjoja ja -haaroja. Etelässä avautuu jylhyytensä kautta ihastuttava, valtaavan suuremmoinen panoraama. Se on vaihteleva jono valtaavia huippuja, hammasmaisia, mustia ja halkeilleita, milloin teräviä kuin pyramiidi, milloin leveitä ja tylppiä. Niiden takaa näkyy lumikenttiä, joilta ikuinen lumi soluu hitaasti alas, muodostaen jäätiköitä mustien kallioiden väliin. Etelässä vallitsee *Ngomo-dingdingin* mahtava vuorenrunko; sen jäätiköiltä saa Kudi-tsangpo melkoisen osan vettänsä. Lounaassa kohoaa toinen vuorenrunko, *Dongdong*, jonka jäätiköt ovat yhtä mahtavia. Siitä oikealle lähtevän vuoriston nimi on *Tshema-jundung-pu*. Siitä lähtee samanniminen joki, virraten kiertotietä yhtymäpaikalle Shamsangin luo. Kaakosta neuvottiin minulle läheisimpien vuorien takana oleva *Nangsa-la'n* asema, josta ovat *Gjang-tshun*, meille jo muutamia päiviä tutun joen lähteet.

Nyt mennään jyrkästi alaspäin somerikko-kerrostumain, graniittisoran, kivilohkareiden ja vierinkivien välitse. Eri korkeuksilla tapaamme kolme pientä, kirkasta _Tso-niti_nimistä somerikkojärveä. Maa tulee tasaisemmaksi; erään soran läpi sorisevan lähdepuron ja pienen syvänteen ohi kuljettuamme tulemme mani-keolle, ja vasta sitte saavumme Kudi-tsangpon rannalle *Lhajakiin*, 200. leiriimme. Siellä on erinomainen laidun, ja me huomaamme lukuisia paimentolaisleirien jälkiä. Useissa paikoin tapaamme isoja, ohuita,

myrskyn irtikiskomia tuohilevyjä, joita tuuli on kuljettanut tänne etelästä vuoriston yli.

Minulle jokseenkin selvisi jo tässä leirissä miten täytyi olla etsimieni lähteiden laita, mutta emme olleet vielä niille päässeet ja siksi jatkoimme matkaamme heinäk. 12. p:nä lounaaseen. Lumipeitteisten vuorien juuri näytti olevan aivan lähellä. Joki on leveä, mutta jakaantuu taaskin useiksi haaroiksi, muodostaen liejusaaria. Laakson vasemmalla puolella, jota myöten kuljemme, on pari pientä viheriän ja mustan kirjavaa liuskakiviseinämää, muutoin on kaikki vanhaa somerikko-kerrostumaa. Ratsastamme joen yli, joka juoksee Dongdongin alapuolisesta seudusta ja laskee Kudi-tsangpoon. *Tse-tshung-tso* on pieni somerikkojärvi. Laakson pohja kohoaa vähitellen, se on pehmeää ja kasvaa karua ruohoa. Sattumalta tapaa jonkun pienemmän, harhautuneen harmajan graniittilohkareen. Kesäisillä leiripaikoilla on lantaa, rääsyjä ja luita. Vihdoin laajenee joki niin leveäksi, että muistuttaa somerikon ja lentohiekan ympäröimää järveä.

Saavuttuamme leiriin n:o 201, 484 metrin korkeuteen, peittyivät vuorenhuiput juuri pilviin. Mutta oitis auringon laskettua selkeni ilma ja viimeiset pilvet liitelivät kepeinä ja valkeina kuin höyry *Ngomo-dingding*-jäätikön yli, jonka ihanan rakenteen ylemmät sivu-kerrostumat ja samakeskiset renkaat erosivat selvästi kukkulamaisista harjakerrostumisista. Siellä täällä ammottaa suuria railoja jäässä, jonka pintaa muutoin valaisee lumi ja hauras, sulava jääkuori.

Auringon laskettua kuvastuivat kaakosta ja lounaasta näkyvät yhdeksän huippua tavattoman voimakkain piirtein. Liituvalkoisista lumikentistä kohoavat pikimustat kallionhuiput, kielekkeet ja

selänteet, ja suuremmoisten propyleain välistä pistävät jäätiköt esiin. Se on kokonainen kylä pilvenkorkuisia telttejä! Brahmaputran lähteitä ei voisi koristaa suuremmoisempi, ihanampi tausta. Pyhät, kolmin kerroin pyhät ovat nämä vuoret, joiden sylistä on alkanut ja saa ravintonsa jo ikimuistoisina aikoina saduissa ja runoissa ylistetty joki, Tibetin ja Assamin joki, "joki" *par préference*, Braman poika! Tummat tibetiläiset ovat, sukupolvi sukupolven jälkeen, kuunnelleet vuosisatojen kuluessa sen kohinaa maailman kahden korkeimman vuoriston, Himalajan ja Transhimalajan välissä, ja Assamin kirjavat kansakunnat ovat sukupolvi sukupolven jälkeen kastelleet vainioitansa sen elämääluovilla aalloilla ja juoneet sen siunattua vettä. Mutta kukaan ei tiennyt missä lähde oli! Kolme retkikuntaa on määrännyt sen paikan likipitäin, mutta ei kukaan ollut siellä käynyt. Ei mikään maantiede ole antanut meille tietoja Brahmaputran lähdettä ympäröivästä maasta. Ainoastaan pieni paimentolaisjoukko käy siellä vuosittain pari pian ohimenevää kesäkuukautta viettämässä. Täällä on se lähde, täältä kolmen jäätikkökaistaleen edustalta hindukansojen niin pyhä virta alottaa lähes 3000 kilometrin pituisen juoksunsa maailman mahtavimman vuorimaan kautta, vyöryttäen sameat vetensä ensin itää kohti, sahaten sitten etelään virratessaan Himalajan halki pirstoutuneen laakson ja soluen vihdoin luodetta kohti Assamin tasangolle. Ylinen Brahmaputra, "Tsangpo", on todellakin Tibetin valtasuoni, sillä sen ranta-alueelle keskittyy vaan 2,5-miljoonaisen väestön suurin osa, samalla kun Assamin hedelmällisimmät, väkirikkaimmat maakunnat sen alista juoksua ympäröivät. Brahmaputra on maailman jaloimpia virtoja, ja vähän on virtoja, joilla on korkeammat esi-isät ja vaihtelevampi, kunniakkaampi elämänjuoksu. Sillä sen rannoilla ovat kansat varttuneet, viettäneet siellä elämänsä ja erottamattomasti

yhdistäneet siihen historiansa ja kultuurinsa jo niin muinaisina aikoina kuin inhimillinen tieto edes aavistelee.

Näissä ajatuksissa läksin myöhään illalla ulos ja näin yhdeksän huipun kallioiden nousevan epäselvinä kumumarjoina, samalla kun jää- ja lumikentät olivat taivaanvärisiä, eivätkä siis yön aikana päässeet vaikutuksensa täyteen voimaan. Mutta silloin leimahti salama etelässä *Kudi-gangrin* takana, kuten vuorta nimitetään, ja sen valossa piirtäytyivät ikuisella lumella peitetyn harjanteen ääriviivat äkkiä terävinä ja korppimustina nähtäviksi. Harvinainen, kiehtova maa, jossa öisin henkien kuiskailuja kuulee ja öisen taivaan sinertävissä valoissa leimuavan näkee! Vielä kauvan kuuntelin *Shapka-tshu*-puron sorinaa, kun se hiljaa lorisi kivistä uomaansa myöten Kudi-tsangpon rantaa kohti.

Yhä vieläkin oli meillä kappale matkaa edessämme ennen kuin saavuimme varsinaisille lähteille. Sitäpaitsi en voinut hyvällä omallatunnolla jättää Kudi-gangria, tarkoin mittaamatta sen korkeutta kiehumalämpömittarilla. Tibetiläisemme olivat pelkkää ystävyyttä ja näyttivät itse haluavan osottaa meille paikan, josta olin viime päivinä niin paljon puhunut ja kysellyt. Olinkin todella kiitollinen ja iloitsin suotuisasta tilaisuudesta saada määrätä lähdepaikka, vaikkapa tiesinkin, että matkani Kudi-gangrille ei voinut olla muuta kuin hyvin pikainen, puutteellinen paikan silmäily. Tämän seudun perinpohjainen tutkiminen vaatisi vuosia, sillä kesä on täällä ylhäällä lyhyt, työaika ainoastaan parikuukautinen. Mutta vaikka en onnistunutkaan matkallani saavuttamaan muuta tulosta kuin fyysillisen maantieteen pääpiirteet, voin sittenkin *sitä retkeä pitää viimeisen Tibet-matkani tärkeimpinä tapauksina*. Päätimme siis seuraavana päivänä, heinäkuun 13., lähteä lähteille ratsastamaan.

Ainoastaan Robert, Rabsang ja yksi tibetiläinen sai tulla mukaani. Toisten piti jäädä Tseringin johtoon paluutamme odottamaan.

Lähdimme matkalle ihanalla ilmalla; ei ainoakaan pilvi peittänyt Kudi-gangrin huippuja. Kuljimme Kudi-tsangpon vasenta rantaa, ratsastaen valtavien 150 metrin korkuisten somerikkomuodostumien juuritse, joita jättiläisjäätikkö on ammoin kasannut vasemmalle, läntiselle puolelle. Tuon jäätikön ovat muinoin muodostaneet nyt vain pätkinä esiintyvät jäätikkökaistaleet. Näiden kasojen jääkautinen kerrostumaluonne on helposti huomattavissa; paikotellen näemme pyöristettyjä molemmin puolin jyrkkärinteisinä laskeutuvia selänteitä ja valleja, paikoin taas kaartuneita kukkuloita. Yläpintaa peittää useasti hieno sora, jolla kasvaa ruohoa ja alppikukkia; nämä kaikessa herttaisuudessaan ahertavat nauttia lyhyestä kesästä mahdollisimman paljon. Siellä täällä on sattunut vuorenvieremiä ja kivessä ei huomaa kerrostumisen merkkiäkään.

Suoraan edessämme on nyt suunnattoman suuri jäätikkö, joka laskeutuu lännessä *Muktshung-simon* laajasta lumirotkosta. Sen harjasomerikkojen ja äskenmainittujen vanhojen somerikkokerrostumien välille on eräs joltisenkin vesirikas joki laaksonsa uurtanut. Sen vesi on puolikirkasta ja vihertävää; siis saa se alkunsa lumikentistä. Vähän alempana viimeistä somerikkokerrostumaa yhtyy se jäätikkövirtojen lukuisiin sameihin haaroihin, joista on isoin se, joka juoksee likinnä Muktshung-simon vuorenrunkoa. Vielä 200 metriä yhteenjuoksun alapuolella voi erottaa viheriän veden harmajasta, mutta myöhemmin sekottuvat niiden kylmät virrat yhdeksi. Kun tämä joki, joka on edelleenkin useihin mutkikkaihin haaroihin jakautunut, kääntyy koillista kohti 201. leirimme luona, saa se melkoisen määrän lisävettä kauvempaa itäisistä jäätiköistä ja niin syntyy *Kudi-tsangpo*.

Vihdoin ratsastimme lohkareiden ja vierinkivirinteiden välissä mutkittelevalle jyrkästi viettävälle rintasuojukselle ja edelleen purojen ja hyllyvien soiden, ruohokkojen ja tiheitten pensastojen yli vanhalla kerrostumaselänteellä olevalle, vallitsevalle näköpaikalle 5015 metrin korkeuteen. Edessämme on laaja sokkelo, mahtavien luisujen, halkeilleiden rotkojen, paljaiden kallioiden, sakarain, pyramiidien, patsaiden, tornien, harjanteiden, somerikkokerrostumien, jääkaistaleiden, lumi- ja jääkenttien muodostama sokkelo, sanalla sanoen maisema, jonka vertaista suuremmoisessa jylhyydessä ei ole.

Brahmaputran todellisena lähteenä on pääjäätikön etupuoli, josta alkaa Kudi-gangrin kaikista jäätikköjoista vesirikkain. Toiset 201. leirin länsipuolella siihen laskevat joet ovat pienempiä ja lyhyempiä. Emme päässeet niille asti, koska pääjoen hiekka- ja liesupohja upotti hevosia liian syvään.

Paluumatkalla pysähdyimme sillä kohdalla, missä Kudi-tsangpo virtaa pois jään alta. Paikka on 4,864 metriä meren pintaa ylempänä. Yksityiskohtien kuvaaminen täytyy minun lykätä siihen tieteelliseen julkaisuun asti, joka tästä matkasta aikanansa ilmestyy. Seuraavana päivänä valokuvailin Kudi-kangrin jäätikkömaailmata. Ja nyt ei muuta kuin kiireesti länttä kohti, tekemään mandariineista ja devashungista huolimatta uusia löytöjä, kokoamaan uusia tietoja — kielletyllä tiellä!

Heinäkuun 15. päivänä poikkesimme entiseltä tieltämme vasemmalle, kuljimme somerikkosokkelon yli pohjoiseen ja näimme *Kargan-la*-solasta entistä selvemmin Dongdongin ja Tshema-jundungin lumipeitteiset huiput. Kuljimme erään perin korkean harjun yli, päästäksemme leveään *Tshema-jundungin* laaksoon; tämä joki saa alkunsa etelästä, Tshema-ungdung-pu'n vuoriryhmään

kuuluvista jokseenkin suurista jäätiköistä. Täällä oli useita paimentolaisteltteja sekä eräällä kartanolla seitsemän bongbalaisten toivioretkeläisten telttiä. Nämä pyhiinvaeltajat olivat koko perhekuntansa kanssa matkalla Kang-rinpotshelle, tekemään kierroksen pyhän vuoren ympäri. Useimmat kaukaisesta idästä tulevat toivioretkeläiset kulkevat eteläistä tietä, mutta palaavat Marium-la'n kautta.

Tyntshungin laaksossa leiriydyimme 17. p:nä heinäkuuta siistien paimentolaisten luo. Nämä hankkivat meille nopeasti uusia jakeja, sillä suoritettuansa hyvin tehtävänsä kääntyi täältä takaisin Shamsangiin meidän kolme pyssymiestämme. Koko tämä Brahmaputran lähteille tehty matka oli maksanut ainoastaan 110 rupiita! Olisipa ollut enemmänkin arvoinen. Alkuasukkaat kertoivat, että viime aikoina oli kymmenen rosvoa tehnyt koko seudun peljätyksi, mutta kuultuansa vain huhun, että europalainen karavaani oli tulossa, olivat ne hävinneet jäljettömiin. Niinpä otettiin meidät pelastajina vastaan ja ihmiset tuskin tiesivät miten osottaa meille ystävyyttänsä.

Heinäkuun 19. päivänä nousimme pikkuisen *Loang-gonga*-joen vartta sen lähteille, erinomaisen lakeaan *Tam-lung-la*- eli *Tag-la*-solaan, joka on oikeastaan erään avonaisen pitkittäislaakson poikkiharju. Mutta kumminkin on tämä sola tavattoman tärkeä, sillä se on Brahmaputran ja Manasarovarin välinen vedenjakaja; korkeus on 5,298 metriä. Sola on vanhojen somerikkokerrostumien välissä, jotka ympäröivät Loang-gongan lähdejärveä, pientä, vähäpätöistä *Tam-lung-tso'ta*. Jonkun matkan päässä etelässä näkyy *Angsi-tshun* ja *Gang-lungin* välinen vedenjakaja. Gang-lung alkaa samannimiseltä vuorenkukkulalta ja laskee Tage-tsangpon nimisenä Manasarovariin. Uusimmatkin Länsi-Tibetin kartat antavat aivan väärän kuvan tästä

maasta, jossa eivät europalaiset ole vielä koskaan käyneet. Huomattavasti merkityn eteläisen vuorijonon paikalla tapasin minä pitkän kukkulaisen laakson, jonka somerikkokerrostumien välissä on vedenjakaja. Täällä sanoin jäähyväiseni Brahmaputralle, elettyäni sen jokialueella puoli vuotta, aina Se-la'sta lähtien.

Heinäkuun 21. p:nä ratsastimme Tage-tsangpon yli siinä missä sen laakso avautuu Manasarovarin lakeaa notkoa kohti — uusi luku meidän matkakertomuksessamme. Luoteessa kohoaa *Kang-ringpotshe eli Kailas*, pyhä vuori. Se kohoaa sahamaisen, tällä puolen näköalaa rajoittavan vuorijonon yli kuin mahtava tshorten laman haudalla. Sen nähdessänsä laskeutuivat miehemme oitis satulasta ja painoivat otsansa maahan. Ainoastaan Rabsang, joka on piintynyt pakana, jäi hevosensa selkään istumaan ja sai myöhemmin Tseringiltä ansionmukaiset haukkumiset.

Tok-tshenista lähetin kolmetoista miestä takaisin Ladakiin. Sen tein useastakin syystä. Länsi-Tibetissä en tarvinnut niin paljoa väkeä, kaksitoista riitti; kepeäliikkeinen karavaani saa enemmän aikaan ja herättää vähemmän huomiota. Heidän piti nyt lähteä tottuneen Guffarun johdolla Gartokiin ja jättää brittiläiselle asiamiehelle Thakur Jai Chandille ne matkatavarani, joita en enää tarvinnut. Hänelle lähetin myös vanhemmilleni ja muille kirjottamani kirjeet, jotka käsittivät *kolmesataa sivua*. Erittäin tärkeä oli eversti Dunlop Smithille osottamani kirje, jossa pyysin rahaa 6,000 rupiita, muonavaroja, kirjoja, revolvereja ja ampumavaroja, lahjoiksi sopivia esineitä, kuten kulta- ja hopeakelloja, ja etenkin kirjeitäni, joita piti tällä välin minulle kokoontua Simlaan.

Kun seuraavana iltana kutsutin kaikki 25. miestä kokoon ja ilmotin kolmetoista laskevani palveluksestani, kysyen kuka halusi kotiinsa

palata, ei ainoakaan ilmottautunut. He halusivat minua seurata, kunnes itse saisin kylläni Tibetistä! Valitsin nyt itse ne kolmetoista, jättäen parhaat jäljelle. Näiden joukossa oli Tashi, joka Tundup Sonamin kanssa teki seikkailurikkaan matkansa Shigatseen. Mutta nähtyään minun karavaanin jaolla totta tarkottavan pyysi hän päästä kotiinsa ja hänet vaihdettiin toiseen.

Saadaksemme kaikki järjestetyksi viivyimme täällä kaksi päivää. Kun matkatavarat olivat uudestaan kunnossa, jätin itselleni ainoastaan neljä arkkua; kaikki muu jäi Guffarun kuljetettavaksi. Robert istui teltissäni pankkiirina, latoen rupiita ja kultasovereigneja pieniksi läjiksi: kotiinsa palaavien palkkoja, palkintoja ja matkarahoja. Kassani kepeni kerrassaan 2,118 rupiilla. Pois lähtevät saivat myös pitää kaksi viidestä pyssystämme. Iltamyöhällä tuli Guffaru telttiini viimeisiä käskyjäni kysymään. Vanha, kunnon Guffaru, hän oli ollut elämänsä syksynä ja Tshang-tangin talvessa ihmeteltävä, aina järkkymättömän rauhallinen ja tyytyväinen, täyttäen velvollisuutensa pienintä myöten. Nyt istui hän edessäni viimeisen kerran ja itki, kiitti minua yhdessä eletystä vuodesta kyynelten valuessa hänen valkealle parrallensa. Pyysin, ettei hän itkisi, vaan iloitsisi, kun raskas aika oli lopussa ja hän voi palata omiensa luo terveenä ja 400 rupiita kukkarossaan. Lehistä lähtiessämme oli hän köyhä kuin kirkonrotta, nyt oli hän oloihinsa nähden rikas mies — eikä ollut tarvinnut käärinliinaansa. Sanoin, että tulisin häntä suuresti kaipaamaan, mutta etten voinut arvokasta matkatavaravarastoa ja tärkeätä postia uskoa kenenkään muun kuin hänen käsiinsä.

Kun 26. päivän aamulla varhain tulin ulos teltistäni, seisoivat niiden kolmentoista miehen 13 jakia tavarat seljässä valmiina tibetiläisine oppainensa matkaan lähtemään. Kiitin miehiä siitä ajasta, jona he palveluksessani olivat olleet niin monille vaaroille alttiina, kiitin heitä uskollisuudesta ja kärsivällisyydestä, ja pyysin heitä muistamaan olevansa kotiin palaavasta karavaanista vastuunalaiset, pyysin tottelemaan Guffarua ja muistamaan, että menettävät maineensa, jos matkalla riitaantuvat keskenänsä. Jos he olisivat tällä matkalla yhtä tunnollisia kuin palveluksessani ollessaan,

menestyisivät he tulevassa elämässään, ja kenties sattuisivat tiemme vielä kerran yhteen.

Nyt astui Guffaru joukosta ja ääneen itkien laskeutui eteeni polvilleen. Kaikki toiset seurasivat hänen esimerkkiään vuoronsa mukaan. Kyyneleet vuotivat, kuului itkun nyyhkytystä. Taputin jokaista olalle, toivoen tämän katkeran hetken pian vain loppuvan. Otettuaan jäähyväiset tovereiltaan, jotka liikutuksen vallassa lähettivät heidän kanssansa Ladakiin terveisiä vanhemmille, puolisoille ja lapsille, hävisivät he kukkulan taa, jatkaen kulkuansa, kuten ennen olivat kulkeneet useita satoja penikulmia, jalkaisin, äänettöminä, kumaraisina ja masentuneina.

Kahdeskymmeneskuudes luku.

Manasarovar.

Guffarun lähdettyä joukkoinensa järjestettiin minun käytettäväkseni jäänyt karavaani uudestaan. Sen johtajaksi tuli Tsering. Muut luokseni jääneet miehet olivat: Bolu, Tundup Sonam, Rabsang, Rehim Ali, Shukkur Ali, Namgjat, Adul, Lama, Ishe, Galsang ja Rub Das. Karavaanin jakamisesta oli sekin etu, että luultiin meidän kulkevan samaan määrään, kuten tähänkin asti, ainoastaan eri teitä, joten minä passin määräyksiä seuraten olisin menossa Gartokista Ladakiin.

Robertin, Rabsangin ja kahden tibetiläisen kanssa ratsastin alas *Toktshenin* laaksoa ja lounaisten kukkulain yli. Oikealla levittää pyhä järvi turkoosisinistä pintaansa. Mikä ihana, mieltäkiinnittävä

näytelmä! Luulee hengittävänsä kepeämmin ja vapaammin, tulee taas elämänhaluiseksi ja toivoo pääsemänsä alas järven siniselle syvyydelle ja sen pyhille laineille. Sillä Manasarovar on pyhin ja kuuluisin järvi maailmassa; se on toivioretken päämäärä ja lukemattomien hindulaisten pyhiinvaeltajien unelma; se on ikivanhojen uskonnollisten hymnien ja laulujen järvi, jonka kirkkaissa aalloissa hindun tuhkalla on yhtä haluttu ja kunnioitettu hauta kuin Gangesin sameissa aalloissa. Intiassa ollessani olin saanut kirjeitä hinduilta, jotka pyysivät minua tutkimaan tämän kunniarikkaan järven ja pyhän Kailas-vuoren, vuoren, jonka kukkula täällä ylhäältä pohjoisessa kannattaa ijäistä lumikupua ja jonka huipulla Shiva, yksi intialaisten jumalien kolmiyhteydestä, oleksii paratiisissansa keskellä henkijoukkoansa. He sanoivat muistavansa minua rukouksissaan, jos voisin heille antaa täydellisen kuvauksen pyhästä järvestä ja vuoresta, ja jumalat siunaisivat minua silloin. Mutta en ollut senvuoksi tänne jo niin kauvan ikävöinyt. Järven syvyyttä ei oltu vielä koskaan mitattu — minä päätin laskea luotirihmani sen pohjaan ja piirtää kartan sen uomasta, tahdoin kulkea sen rannat, tutkia, kuinka paljon siihen laskee vettä yhdessä kesäpäivässä, tahdoin saada selville sen ja lännessä olevan naapurijärven *Rakas-talin* väliset vesitieteelliset suhteet, kysymys, jota ovat eri lailla selittäneet kaikki retkeilijät, jotka ovat tämän seudun läpi kulkeneet Moorcroftista ja Stracheystä Ryderiin ja Rawlingiin asti; tahdoin nähdä vilahdukselta luostareita ja oppia tuntemaan hindulaisten ja tibetiläisten toivioretkeilijäin elämää, sillä lamaistitkin pitävät järveä pyhänä, nimittäen sitä Tso-mavangiksi eli Tso-rinpotsheksi, "pyhäksi järveksi". Kuinka voisikaan kaksi niin erilaista uskontoa kuin hinduismi ja lamaismi antaa Manasarovarille ja Kailasille jumalallisen merkityksen, jos ne eivät mahtavalla kauneudellaan puhuisi ihmismielelle ja tekisi siihen syvää vaikutusta. Jo ensimäinen

rantakukkuloilta tähän ihmeelliseen, suuremmoiseen maisemaan ja sen valtaavaan kauneuteen luomamme silmäys sai minut ilonkyyneleihin puhkeamaan. Tämä munasoikea, pohjoisessa hieman kavennut järvi loistaa kuin turkoosi kahden maailman ihanimman ja kuuluisimman vuorijättiläisen, pohjoisen *Kailasin* ja eteläisen *Gurla Mandattan* muodostamissa puitteissa, valtaisten vuorijonojen välissä, joiden yli molemmat vuoret kohottavat huikaisevan valkeita ijäisiä lumikukkuloitansa.

Ratsastamme kukkuloiden yli lounasta kohti Serolungiin, kultaiseen laaksoon, jonka rotkossa *Serolung-gumpan* luostari lymyää. Viivyin siellä neljä tuntia luonnoksia piirustamassa ja muistiinpanoja tekemässä. Heinäkuun 27. p:nä nukuin kyllikseni ja valmistin seuraavana päivänä ensimäisen mittaussuunnan, jonka piti kulkea halkaisijan lailla järven yli suunnassa E 59° L, missä oli kukkulapuitteisiin vajoama muodostunut. Odotin hyvää ilmaa, mutta tuuli vain puhalsi navakasti ja hyrske löi rantaan vaahtoisena. Päätin sen vuoksi odottaa yöhön asti, sillä yö oli viime aikoina ollut tyynempi kuin päivä. Koematkalla tapasimme lähellä rantaa jo 40 metrin syvyyden ja siksi varustimme 150 metrin pituisen luotirihman. Kenties ei sekään riittäisi kauvan, sillä niin korkeiden vuorien välinen järvi on varmasti syvä. Shukkur Alin oli määrä tulla mukaani, hän otti kohtalonsa tavallisella välinpitämättömyydellään vastaan; mutta toinen uhri, Rehim Ali, tuskaantui: päivällä kävi vielä päinsä, mutta olla synkässä kammottavassa yössä niin suurella järvellä! Varmaankin kävisi samoin kuin Lake Lightenilla, ajatteli hän.

Auringon laskiessa koveni tuuli ja lounaasta nousi raskaita pilviä. Kello seitsemän oli koko seutu pikipimeä, ei ainoakaan tähti tuikkinut taivaalla, rannan ääriviivoista ja lumipuitteisista vuorista ei näkynyt jälkeäkään, ja järvi hävisi pimeään yöhön. Mutta myöhemmin asettui

tuuli, ilma oli aivan tyyni ja ainoastaan laineet loiskivat vielä rantaa vastaan yksitoikkoisessa, rytmillisessä tahdissa.

Matkatavarat pantiin kuntoon ja masto pystytettiin, ollakseen valmiina, kun saisimme suotuisan purjetuulen. Logi, Lythin vauhdinmittari, oli kiinnitetty veneeseen merkitsemään kuljetun matkan pituuden, kompassi, kello, muistiinpanokirja, karttalehdet ja kaikki muu oli aivan vieressäni. Niitä valaisi kiinalainen paperilyhty, joka peitettiin pyyhinliinalla silloin kun sen valoa ei tarvittu. Tällä pyyhinliinalla kuivasin jokaisen mittauksen jälkeen käteni. Rehim Ali istuutui veneen kokkaan, Shukkur Ali sen peräpuolelle, missä meillä oli aika ahdasta, ja täytyi varoa, ettemme mitatessamme kumoon keikahtaisi.

Robertin olin käskenyt pysyä leirissä kunnes palaisimme; mutta kun kello yhdeksän lähdimme rannasta huusivat kaikki meille lämpimän jäähyväistervehdyksensä, ikäänkuin olisivat uskoneet näkevänsä meidät viimeisen kerran! Etelässä suhahtelevat salamat, jotka voivat olla myrskyn enteitä, eivät olleet omiansa mielialaa kohottamaan. Oli toki jo vähän valoisampi, sillä kuu oli nousemassa, vaikka sitä leirin takaiset kukkulat vielä peittivätkin. Mutta sen valo heitti taikamaisen hoh±een järvelle, ja etelässä kohosi Gurla Mandatta kuten kuutamo-, lumikenttä- ja jäätikköhurstiin kääritty kummitus.

Synkkänä ja salaperäisenä ammotti edessämme suuri öinen järvi ja allamme väijyi tuntematon syvyys. 20 minuuttia soudettuamme pysähdymme ja laskemme luotirihman — 41 metriä. Seuraavassa mittauspaikassa nousi syvyys 43 metriin. Joka tunti mittaan ilman ja veden lämpömäärän. Ja nyt lähestyy unen jumala; Shukkur haukottelee jokaisella aironvedolla, mutta jokainen haukotus on niin

pitkä, että kestää kolmen aironvedon ajan. Kello yhdentoista aikaan yöltä on 8,3 asteen lämmin. Kaksi seuraavaa syvyyttä oli 43,5 ja 50 metriä. Soutajani pitivät pimeässä yössä niin syvällä vedellä kulkemista kamalana ja hirvittävänä. Taas suhahtavat Gurla Mandattan takaa siniset salamat, jolloin äsken vielä kuutamon valaisemassa lumipuvussaan komeillut vuori näyttäytyy sysimustana varjopiirustuksena. Jonkun ajan kuluttua leimahti koko eteläinen taivas yhtenä tulimerenä; salamat iskivät nopeasti toinen toisensa jälkeen, niiden hohde ulottui taivaan korkeimpaan kohtaan; ne näyttivät hetken pysyvän yhdessä kohti vuoren takana, värisevinä, jolloin oli valoisaa kuin päivällä, mutta niiden sammuttua näytti pimeys entistään synkemmältä. Niin lisäsivät ne yön äärettömän runollista, synkkää vakavuutta. Niiden valossa näin molempien miesteni kasvot. He olivat levottomat ja peljästyneet, eivätkä uskaltaneet enää soutulaulullansakaan kolkkoa hiljaisuutta häiritä. Veneemme soluu vitkaan pikimustalla vedenkalvolla, jonka aallonharjojen välitse kuun tiet kirkkaina käärmeinä luikertavat. Syvyys lisääntyy, ollen 55,9, 57,7, 58,5 ja 64,8 metriä.

Puoliyön hetki lyö, ja aikaiset aamutunnit kuluvat hyvin hitaasti. Laitaan nojaten nautin täysin siemauksin, sillä vuosia kestäneillä Aasian matkoillani en muista mitään, jota voisi verrata tämmöisen matkan kauneuteen. Luulee kuulevansa luonnon suuren sydämen hiljaiset, mutta kumminkin mahtavat tykähdykset, ja huomaavansa sen valtimon heikkenevän yön käsissä ja taas heräävän aamuruskon paloon. On kuin ei tämä hitaasti kuluvien tuntien kuluessa muutteleva maisema kuuluisikaan maahan, vaan saavuttamattomiin maailmankaikkeuden äärimäisiin seutuihin; on kuin olisi se paljoa lähempänä taivasta, unelmien ja mielikuvien, toiveiden ja ikävöimisten satumaata, kaukana maasta, sen ihmisistä, suruista,

synnistä ja halpamaisuudesta. Kuu piirsi kaartansa ja sen rauhallinen veneen aaltojen häiritsemä kuvainen värisi vedenkalvolla.

Synkkä taivaanlaki muuttuu heleänsiniseksi, aamu saapuu idästä. Heikko kajastus leviää itäisen vuoriston yli ja kohta kohoovat sen piirteet terävinä, selvinä, kuin olisivat ne mustasta paperista leikatut. pilvet, jotka vielä äsken leijailivat järven päällä valkeina ja kepeinä, punertuvat ruusunpunaisiksi, alussa ainoastaan hieman, sitten yhä tuntuvammin, ja kuvastuvat kirkkaaseen veteen, loihtien sen pinnalle kokonaisen tuoreiden ruusujen maailman. Soudamme uivien ruusulavojen välitse, tuntuu aamun ja puhtaan veden tuoksu. Päivä valkenee valkenemistansa, maisema saa taas uutta väriä, uusi päivä, heinäkuun 28. päivä, alottaa voittokulkunsa maan yli. Ainoastaan loihdittu sivellin ja taikavärit kykenisivät maalaamaan sen kuvan, joka nyt tarjoutui katseilleni, kun koko maa oli vielä varjossa ja ainoastaan Gurla Manhattan korkein huippu kohosi nousevan auringon ensi hohteeseen. Aamuruskon voitokkaassa hehkussakin olivat vuori, sen lumikentät ja jääkaistaleet säilyttäneet hopeanvalkoisen värinsä, mutta nyt! Silmänräpäyksessä alkoi korkeimman huipun kärki hehkua purppuraisena kuin sula kulta. Ja loistava valaistus laskeutui vähitellen vuoren kupeille kuten vaippa. Alempana rinteiden ympärillä leijaili pieniä, ohuita, valkeita aamupilviä, muodostaen eräille jyrkästi rajoitetuille vuorikerrostumille vyön, joka heilui vapaana kuin Saturnuksen rengas, heittäen sen tavoin varjon ikuisille lumikentille. Ne pilvet myös kultautuivat, punottaen semmoisessa purppuraloistossa, jollaista ei ainoakaan kuolevainen kykene kuvailemaan. Lumoavasti levittäytyy valo järven yli. Aurinko valaisee vuorenhuipun toisensa jälkeen. Maiseman yksityiskohdat erottaa nyt yhä selvemmin. Värit, jotka olivat äsken olleet niin kepeitä ja haihtuvia kuin juhlapukuisen nuoren tytön puna, muuttuvat terävämmäksi, keskittynyt valo

kokoontuu itäisten vuorten päälle ja niiden räikeiden ääriviivojen ylitse suihkuaa auringon yläreunasta huikaiseva sädekimppu järvelle. Päivä on nyt vienyt voiton, ja ikäänkuin unelmasta juopuneena koetan minä saada selvää siitä mikä hetki on minuun syvimmän vaikutuksen tehnyt, hiljainen kuutamoyökö, vaiko auringonnousu ja sen ruusunvärinen hohde ikuisilla lumilla.

Tämänlaiset ilmiöt ovat maan päällä lyhytaikaisia vieraita, ne tulevat ja menevät aikaisena aamuhetkenä, näyttäytyen ainoastaan kerran elämässä. Ne ovat ikäänkuin tervehdys paremmasta maailmasta, tai feeniks-linnun saaren kajastus. Tuhannet ja taas tuhannet toivioretkeläiset ovat vuosisatojen kuluessa kiertäneet järveä, katselleet aamuruskoa ja auringon laskua, mutta he eivät ole koskaan nähneet sitä kuvaa, jota me katselimme tänä muistettavana yönä, keskellä pyhää järveä. Mutta pian haihtuivat lumoavat valo- ja värivaikutukset, jotka nopeasti vaihdellen ovat minua kiehtoneet. Maisema muuttuu arkiaikaiseksi ja paksujen pilvien varjostamaksi. Kailas ja Gurla Mandatta katoavat näkyvistä aivan kokonaan, ainoastaan lumi-ies loistaa voimakkaan karmiinipunaisena etäällä luoteessa — ainoastaan sinne pääsee auringon sädekimppu, pilvitunnelin läpi tunkeutuen. Sillä suunnalla välkehtii järvenkalvo sinisenä, eteläpuolella taas vehreänä. Villihanhet ovat jo hereillä ja kaklattavat lentäessään toisillensa; joskus huutaa lokki tai kalatiira. Meriruokokimppuja ajelehtaa ympäriinsä. Taivas näyttää uhkaavalta, mutta ilma on tyyni ja järvellä keinuvat ainoastaan heikot mainingit. Vene soluu untelosti määräänsä kohti, sillä nyt, kello kuusi aamulla, ovat molemmat soutajani väsymyksestä ja valvomisesta aivan menehtyneet. Soutaessaan nukahtavat he vuorotellen. "Hem-mala-hém", huutaa Shukkur Ali viimeisen tavun korostaen, kun painaa airon voimakkaasti veteen, mutta samalla nukahtaa hän ja airo

heiluu ilmassa. Hänen oma äänensä herättää hänet, hän painaa airon uudestaan ja nukahtaa taas!

Hetket kuluvat, mutta ei mikään osota, että lähestymme päämääräämme. Emme voi erottaa, mikä ranta on lähin. Näytämme itse olevamme tämän äärettömän järven keskipisteenä. Gurla Manhattan keskellä näkyy eräs rotkolaakso, jonka suu juhlallisena avautuu pilvivaippojen alta. Muun maan ollessa varjossa valaisi aurinko sen sisustaa hetken ajan ja silloin se näytti mielikuvitukselliselta, ikäänkuin johtaisi se meidät jättiläiskirkkoon, jonka holvia lukemattomat kynttilät valaisevat. Eri vuorenrunkojen ja haaranteiden väliset laaksot ja hivuuntumiskourut ovat hyvin silmiinpistäviä ja luikertelevat alas järveä kohti lakeiden sorakumpujen lävitse, sorakumpujen, joiden äärimäinen reuna aiheuttaa järven pohjan vaihtelevan syvyyden. Syvyys lisääntyy taas, ollen 61, 62, 65 ja 75 metriä. Neljännestätoista paikasta lähtien — neljästoista itse niihin luettuna — tutkin järven pohjallakin vallitsevan lämpömäärän. Mutta mittaukset veivät aikaa. Ensin täytyi 70 metrin pituisen luotirihman laskeutua pohjaan, ja sitten pysyä hiljaa kunnes pohjalämpömäärä vaikuttaisi lämpömittariin merkkinsä. Sitten oli luotirihma ylös lapettava, syvyys merkittävä, lämpömittari tarkastettava, pintaveden ja ilman lämpömäärä mitattava ja nopeuden mittaaja tarkastettava.

Kilometrin päässä pohjoisessa on kirkkaan mainingin aalloilla harvinainen tulikeltainen vivahdus, enkä voi ollenkaan ymmärtää mistä moinen heijastus johtuu. Lounaassa paksunee pilvi ja tuuli puhaltaa järven yli, saaden aikaan lainehtimisen, joka hidastuttaa veneen kulkua entistä enemmän. Rehim Ali ei jaksa enää valvoa, ja Shukkur Ali on vastustamattoman unensa kanssa aivan hassunkurinen. Hän nukkuu viattomana, airot koholla, ja soutaa

Welcome to our website – the perfect destination for book lovers and knowledge seekers. We believe that every book holds a new world, offering opportunities for learning, discovery, and personal growth. That’s why we are dedicated to bringing you a diverse collection of books, ranging from classic literature and specialized publications to self-development guides and children's books.

More than just a book-buying platform, we strive to be a bridge connecting you with timeless cultural and intellectual values. With an elegant, user-friendly interface and a smart search system, you can quickly find the books that best suit your interests. Additionally, our special promotions and home delivery services help you save time and fully enjoy the joy of reading.

Join us on a journey of knowledge exploration, passion nurturing, and personal growth every day!

ebookmasss.com